Fimmtudaginn 24. nóvember 1994.

Nr. 516/1993. **Eggert Steingrímsson**
(Jón Steinar Gunnlaugsson hrl.)
gegn
Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf.
Karli Snorrasyni
Magnúsi Guðmundssyni
Sólmundi Jónssyni og
Erni Þráinssyni
(Gísli Baldur Garðarsson hrl.)
og gagnsök

Hlutafélög. Hlutafé. Kaupskylda. Gagnsök.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason og Markús Sigurbjörnsson og Guðmundur Jónsson, fyrrverandi hæstaréttardómari.

Aðaláfrýjandi skaut þessu máli til Hæstaréttar með stefnu 17. desember 1993. Hann gerir þá kröfu á hendur gagnáfrýjandanum Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf., að honum verði gert að greiða sér 2.500.000 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. október 1992 til greiðsludags gegn framsali á hlutafé aðaláfrýjanda í félaginu, að nafnverði 50.000 krónur. Á hendur öðrum gagnáfrýjendum gerir aðaláfrýjandi þá aðalkröfu, að þeir verði allir, en til vara gagnáfrýjendurnir Karl Snorrason og Magnús Guðmundsson einir, dæmdir ábyrgir með Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf. til að greiða fyrrnefnda kröfu, aðallega með sjálfskuldarábyrgð, en til vara með einfaldri ábyrgð. Verði gagnáfrýjandinn Tölvuþjónustan í Reykjavík hf. sýknuð, gerir aðaláfrýjandi þá varakröfu, að allir aðrir gagnáfrýjendur, en til þrautavara Karl og Magnús einir, verði dæmdir in solidum til að greiða honum fyrrnefnda kröfu gegn framsali til þeirra á umræddu hlutafé hans í Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf. Þá krefst aðaláfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti sameiginlega úr hendi allra gagnáfrýjenda.

Gagnáfrýjendur skutu málinu til Hæstaréttar með stefnu 31. jan-

úar 1994. Þeir krefjast staðfestingar hins áfrýjaða dóms að öðru leyti en um málskostnað, sem þeir krefjast, að aðaláfrýjanda verði gert að greiða þeim í héraði og fyrir Hæstarétti.

Með vísan til forsendna hins áfrýjaða dóms verður að staðfesta ákvæði hans um sýknu gagnáfrýjendanna Tölvuþjónustunnar í Reykjavík hf., Sólmundar Jónssonar og Arnar Þráinssonar af kröfum aðaláfrýjanda.

Í samningi, sem stofnendur Tölvuþjónustunnar í Reykjavík hf. gerðu 1. janúar 1986 um útreikning á virði hlutabréfa í félaginu og kaup og sölu þeirra, er hvergi mælt beinlínis fyrir um, að hluthafi, sem vill selja hlut sinn í félaginu, geti með einhliða ákvörðun sinni skyldað aðra hluthafa til að kaupa eignarhlutann. Hefði orðið að taka þetta skýrlega fram í samningnum, ef ætlunin var að leggja þar slíka skyldu á hluthafa án tillits til viljaafstöðu þeirra. Er því ekki unnt gegn mótmælum gagnáfrýjendanna Karls Snorrasonar og Magnúsar Guðmundssonar að skylda þá til að kaupa hlut aðaláfrýjanda í félaginu. Ber þannig að staðfesta hinn áfrýjaða dóm, hvað varðar sýknu þeirra af kröfum aðaláfrýjanda.

Ekki eru efni til að verða við kröfu gagnáfrýjenda um breytingu á ákvæðum hins áfrýjaða dóms um málskostnað. Þykir rétt, að aðilar beri jafnframt hver sinn kostnað af rekstri málsins fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 14. desember 1993.

Mál þetta, sem dómtekið var að loknum munnlegum málflutningi 18. nóvember 1993, er höfðað af Eggert Steingrímssyni, Langholtsvegi 167, Reykjavík, gegn Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf., Langholtsvegi 115, Reykjavík, Karli Snorrasyni, Aðaltúni 10, Mosfellsbæ, Magnúsi Guðmundssyni, Selbrekku 1, Kópavogi, Sólmundi Jónssyni, Rauðalæk 20, Reykjavík, og Erni Þráinssyni, Kringlunni 27, Reykjavík.

Kröfur málsaðila.

Kröfur stefnanda eru þessar:

1. Á hendur Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf. er gerð krafa um greiðslu á 2.500.000 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1.

október 1992 til greiðsludags gegn framsali á hlutafé stefnanda í Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf., sem er 20% hlutafjár í félaginu, að nafnverði 50.000 kr.

2. Á hendur öðrum stefndu er gerð sú krafa, að þeir verði aðallega allir, en til vara stefndu Karl Snorrason og Magnús Guðmundsson einir, dæmdir ábyrgir með stefndu, Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf., til greiðslu kröfunnar skv. 1. tl., aðallega með sjálfskuldarábyrgð, en til vara með einfaldri ábyrgð.

3. Verði stefnda, Tölvuþjónustan í Reykjavík hf., sýknuð af kröfunni í 1. tl., er til vara gerð sú krafa, að stefndu, Karl Snorrason, Magnús Guðmundsson, Sólmundur Jónsson og Örn Þráinsson, og til þrautavara þeir Karl Snorrason og Magnús Guðmundsson einir, verði in solidum dæmdir til greiðslu kröfunnar með sama formála um framsal á hlutafé stefnanda, en þá til þessara stefndu.

4. Á hendur öllum stefndu in solidum er gerð krafa um málskostnað samkvæmt málskostnaðarreikningi.

Kröfur stefndu eru þær aðallega, að þeir verði allir sýknaðir af öllum kröfum stefnanda, en til vara er þess krafist, að dómkröfur stefnanda verði lækkaðar og Tölvuþjónustan í Reykjavík hf. verði einungis dæmd til að greiða stefnanda 137.033 kr. fyrir 20% hlut stefnanda í félaginu, en aðrir stefndu verði sýknaðir. Í aðalkröfu og varakröfu er þess krafist, að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefndu málskostnað ásamt virðisaukaskatti.

Yfirlit yfir málavexti og ágreiningsefni.

Samkvæmt því, sem fram kemur í gögnum málsins, var Tölvuþjónustan í Reykjavík hf. stofnuð 2. janúar 1986 með undirritun stofnsamnings sama dag. Samþykktir hlutafélagsins eru einnig dagsettar sama dag. Stofnendur voru stefnandi og stefndu Karl og Magnús ásamt Kristjáni Sigurgeirssyni og Jóni Zophoníassyni. Þeir höfðu áður að Jóni undanskildum rekið saman um nokkurra ára skeið sameignarfélag undir sama nafni. Hlutafé var 250.000 krónur, og áttu allir stofnendur jafna hluti, þ. e. 50.000 krónur hver. Tilgangur félagsins var gerð hugbúnaðar, tölvuvinnsla, ráðgjöf, bókhaldsaðstoð og skyld starfsemi. Stofnendur hlutafélagsins störfuðu allir hjá félaginu að Jóni undanskildum, sem gekk fljótlega úr félaginu. Kristján hætti störfum hjá félaginu í febrúar eða mars 1986. Hlutir þeirra Jóns og Kristjáns voru síðan seldir stefndu Erni og Sólmundi, og hafa þeir starfað hjá hlutafélaginu frá september 1987.

Í tengslum við stofnun hlutafélagsins gerðu hluthafar með sér „samning um útreikning á virði hlutabréfa félagsins og kaup og sölu hlutabréfa“.

Samningurinn er dagsettur 1. janúar 1986. Í honum er kveðið á um, að virði hlutabréfa í félaginu skuli reiknað út tvisvar á ári, 1. janúar og 1. júlí, og skyldi sá stuðull sýna verðgildi hlutabréfa á hverjum tíma. Við útreikning skyldi leitast við að ganga út frá eigna- og skuldastöðu á útreikningsdegi, þ. e. markaðsvirði eigna og skulda. Verðstuðull var ekki reiknaður, eins og samningurinn kveður á um, en í svonefndum samþykktum, sem dagsettar eru 11. desember 1985, sbr. dskj. nr. 40, og allir stofnendur hlutafélagsins undirrituðu, kemur fram, að virði hlutabréfa fyrir tímabilið janúar til júní 1986 var talið fimmfalt nafnverð þeirra. Hlutur hvers eiganda væri fundinn þannig, að hlutafé væri 50.000 kr. og eignir umfram skuldir 200.000 kr., samtals 250.000 kr. samkvæmt ofangreindu dómskjali.

Samkvæmt samningnum er sala eignarhluta í hlutafélaginu óheimil til annarra en félagsins. Vilji hluthafi selja eignarhluta sinn, skal hann tilkynna það stjórn félagsins skriflega með a. m. k. þriggja mánaða fyrirvara. Í 3. gr. samningsins er tekin upp grein 2.04. samþykkta félagsins, en þar er m. a. fjallað um forkaupsrétt hlutafélagsins og annarra hluthafa og hvernig með hann skuli fara.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að samningurinn feli bæði í sér, að hluthöfum sé óheimilt að selja hlutabréf sín öðrum en hlutafélaginu, og einnig, að félaginu væri skylt að kaupa. Af hálfu stefndu er því hins vegar haldið fram, að við stofnun hlutafélagsins hafi hluthafar fengið þær skýringar á ákvæðum samningsins, að þau væru til þess, að félagið gæti ráðið því, hverjir nýir hluthafar kæmu inn í félagið, og til að koma í veg fyrir ágreining við sölu á hlutum í félaginu. Samningurinn hafi einnig verið gerður, þar sem ekki hafi verið heimilt samkvæmt hlutafélagalögum að leggja slíkar hömlur á meðferð hluta, sem samningurinn geri.

Í byrjun árs 1992 tilkynnti stefnandi öðrum hluthöfum í félaginu, að hann óskaði eftir að selja hlut sinn og hætta störfum hjá félaginu. Leitaði hann til endurskoðanda hlutafélagsins, Stefáns Franklín, og bað um álit hans á verðmæti hlutabréfanna. Að mati hans taldi hann verðmæti eignarhluta stefnanda hjá hlutafélaginu á bilinu 2,3 til 2,8 milljónir króna. Á stjórnarfundi 10. apríl 1992, þar sem allir hluthafar voru viðstaddir, lögðu aðrir en stefnandi til og samþykktu, að félagið hafnaði munnlegu tilboði stefnanda um kaup á hlut hans í félaginu fyrir 2,5 milljónir króna, en félagið byðist til að kaupa hlut hans á 600.000 krónur. Því boði hafnaði stefnandi, en bauð félaginu hlutabréfin fyrir 2.800.000 kr. með bréfi, dags. 11. apríl s. á. Ekki náðist samkomulag um kaupin, og aflaði stefnandi matsgerðar dómkvaddra matsmanna, sem er dagsett 31. ágúst 1992, og er kröfugerð hans reist á því mati.

Niðurstaða matsmanna er sú, að virði fyrirtækisins sé 12,5 milljónir króna í heild í árslok 1991, og er hlutur stefnanda 20% af þeirri fjárhæð. Útreikningur matsmanna byggist á þeirri aðferð að færa til núvirðis framtíðartekjur fyrirtækisins. Mat þeirra er, að bókfærður hagnaður, sem að meðaltali nam 10 þúsund krónum á árunum 1988–1991 og 1992 að hluta, sé ekki til vitnis um framtíðarárangur af starfsemi fyrirtækisins. Til þess verði að líta, að eigendur hafi greitt sér hagnað út úr fyrirtækinu í formi bílastyrks, sem meta megi til 2.250 þúsund kr. á ári. Samkvæmt því er hæfilegur framtíðarhagnaður talinn vera um 2.260 þúsund kr. Matsmenn gefa sér þá forsendu, að dvínandi rekstrartekjum á viðmiðunarárum verði mætt með aðhaldi í kostnaði. Með hliðsjón af því þykir matsmönnum eðlilegt að miða við, að þessi leiðrétti hagnaður muni haldast óbreyttur um ókomin ár. Matsfjárhæðin, 12,5 milljónir króna (2.260 þúsund/0,18), er fengin með því að færa hinn leiðrétta hagnað, sem reksturinn mun skila síðar meir, til núvirðis, og er þá miðað við 18% vexti. Með hliðsjón af stöðugum rekstri og traustum viðskiptavinum þykir matsmönnum eðlilegt að miða við svo lága arðsemiskröfu þrátt fyrir ungan aldur fyrirtækisins.

Aðila málsins greinir á um, hvort félaginu eða hluthöfum beri skylda til að kaupa hlut stefnanda af honum. Einnig greinir þá á um verðmæti hlutabréfanna, en af hálfu stefndu er matinu mótmælt sem allt of háu og byggðu á röngum forsendum.

Helstu málsástæður aðila og réttarheimildir, sem þeir byggja á.

Stefnandi styður málsóknina því, að fyrrnefndur samningur, sem málsaðilar gerðu um útreikning á virði hlutabréfanna og kaup og sölu hlutabréfa frá 1. janúar 1986, feli í sér skuldbindingu af hálfu hlutafélagsins um kaup á hlutabréfum hluthafa. Samningurinn hafi verið undirritaður af öllum hluthöfum, en samkvæmt efni sínu feli hann í sér skuldbindingu fyrir hlutafélagið sjálft. Sú skuldbinding hljóti að vera fullgild, þótt aðilaskipti hafi orðið síðar að hlutabréfum í félaginu. Í samningnum væri skýrum orðum sagt, að sala eignarhluta til annarra en félagsins sé óheimil. Eiganda, sem óskaði eftir að selja, bæri að tilkynna stjórn félagsins það með a. m. k. þriggja mánaða fyrirvara. Af samningnum sé ljóst, að hann geri ráð fyrir sölu, þótt ekki verði samkomulag um skilmála. Í því tilviki beri að dómkveðja matsmenn til að meta verð og greiðslukjör, eins og fram komi í samþykktum félagsins. Stjórn félagsins hafi ekki sinnt áskorun hans um að dómkveðja matsmenn, og því hafi hann ekki átt annars úrkosti en biðja sjálfur um mat.

Þá er af hálfu stefnanda talið, að samþykktir hlutafélagsins kveði í raun á um kaupskyldu félagsins, þótt þar sé fjallað um forkaupsrétt. Í 2.04. grein samþykktanna sé skilgreint, hvernig farið skuli með ágreining um verð

hlutabréfa og greiðslukjör. Slíkur ágreiningur kæmi ekki upp, væri félagið að kaupa hluti á grundvelli forkaupsréttar. Skírskotað er til þess, að hið stefnda hlutafélag hafi viljað kaupa hlut stefnanda. Þar sem félagið hafi ekki sætt sig við verð, hafi borið að leysa úr þeim ágreiningi með mati. Þegar þannig standi á, geri samþykktir hlutafélagsins ráð fyrir því, að félaginu sé skylt að kaupa á grundvelli mats dómkvaddra manna, sem liggi fyrir í málinu og málsóknin byggist á. Ekki hafi heldur komið fram neinar athugasemdir við kaupskyldu félagsins fyrr en með bréfi, dags. 29. maí 1992, sem var, eftir að matsbeiðni stefnanda var komin fram. Er því haldið fram, að stefndu hafi glatað rétti til að mótmæla því, að félaginu væri skylt að kaupa á grundvelli matsins, þar sem slík mótmæli hafi ekki komið fram, þegar er tilefni gafst til.

Krafa stefnanda á hendur hinum stefndu hluthöfum, að þeir verði dæmdir ábyrgir til greiðslu kröfunnar með hlutafélaginu, er á því reist, að samningurinn frá 1. janúar 1986 feli ekki aðeins í sér skuldbindingu fyrir félagið, heldur verði að telja í honum felast skuldbindingu milli hluthafa innbyrðis, þannig, að vilji einn selja, hafi hinir skuldbundið sig gagnvart honum til að sjá um, að hlutafélagið keypti. Fyrir stefnanda skipti máli að fá greitt sannvirði fyrir eign sína í hlutafélaginu, en samningurinn leggi þá skyldu á aðra hluthafa að tryggja hagsmuni þess hluthafa, sem vilji hætta og ganga úr félaginu. Verði ekki fallist á, að þessi skylda hvíli á stefndu Sólmundi og Erni, þar sem þeir komu inn í félagið, eftir að samningurinn var gerður, er þess engu að síður krafist, að stefndu Karli og Magnúsi verði haldið við þessa ábyrgð sína. Varakrafan um, að hluthafarnir einir verði dæmdir in solidum til greiðslu skuldarinnar, er reist á sömu sjónarmiðum.

Stefnandi krefst dráttarvaxta frá 1. október 1992 með vísan til 3. mgr. 9. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 4. gr. laga nr. 67/1989, sbr. til hliðsjónar 15. gr. s. l. Bent er á, að krafa stefnanda um söluandvirðið sé öll gjaldfallin, þar sem stefndu hafi neitað að greiða, og væri því ekki um nein greiðslukjör að ræða samkvæmt samningnum um útreikning á virði hlutabréfa. Í matsgjörðinni komi jafnframt fram, að matsverð miðist við staðgreiðslu.

Sýknukrafa stefndu er því á því reist, að samningur sá, sem stefnandi styðji kröfur sínar við, hafi verið ógildur frá upphafi og því verði enginn réttur leiddur af honum. Samkvæmt 18. gr. laga um hlutafélög nr. 32/1978 megi ekki leggja aðrar viðskiptahömlur á hlutabréf en þær, sem taldar eru í 19. og 20. gr. sömu laga. Samþykktirnar kveði ekki á um bann við sölu hlutabréfa til annarra en hlutafélagsins, enda væri slíkt óheimilt samkvæmt nefndum lagaákvæðum. Samningur um frekari hömlur væri andstæður þessum ófrávíkjanlegu lagareglum, og væri samningurinn frá 1. janúar 1986

því ógildur, enda komi fram í samningnum, að ákvæði hans, sem fari í bága við samþykktir hlutafélagsins, væru ekki gild gagnvart hluthöfum. Þá er því haldið fram, að samningurinn geti aldrei orðið gildur gagnvart grandlausum viðsemjendum, þar sem samþykktir félagsins kveði ekki á um kaupskyldu, enda væri það óheimilt. Stefndu Sólmundur og Örn væru því ekki bundnir af samningnum, og er af þeirra hálfu mótmælt þeirri málsástæðu stefnanda, að skuldbinding samkvæmt öðrum samningi en samþykktum félagsins haldi gildi sínu þrátt fyrir aðilaskipti að hlutabréfum.

Þá er sýknukrafa stefndu reist á því, að umræddur samningur sé ógildur á grundvelli brostinna forsendna. Stefndu Karl og Magnús hafi ekki við undirritun samningsins haft minnsta grun um, að 4. gr. samningsins fæli í sér kaupskyldu félagsins og þeirra persónulega. Stefnanda hafi verið eða mátt vera ljóst, að forsenda fyrir því, að þeir samþykktu samninginn, hafi verið sú útskýring, sem þeir hafi fengið, að samningurinn ætti að leiða til þess, að félagið gæti ráðið því, hverjir keyptu sig inn í það, og til að auðvelda úrgöngu manna úr félaginu. Kaupskylda væri hvergi nefnd á nafn, hvorki í samningnum né við undirritun hans. Einnig væru forsendur fyrir gildi samningsins brostnar, þar sem verðstuðull, sem samningurinn kveður á um, hafi aldrei verið reiknaður út. Ekki hafi heldur verið farið eftir ákvæðum samningsins, er tveir af stofnendum félagsins gengu úr því. Þannig hafi verið viðurkennt í verki, að samningurinn hefði ekkert gildi. Loks væru forsendur samningsins brostnar af þeirri ástæðu, að tveir hluthafanna væru ekki bundnir af honum, þar sem þeir væru ekki aðilar að samningnum. Hinir hluthafarnir væru þá ekki heldur bundnir, þar sem forsenda fyrir því af þeirra hálfu hefði verið sú, að allir hluthafar á hverjum tíma væru bundnir af samningnum.

Þá er af hálfu stefndu haldið fram, að ef ekki leiði beint af ákvæðum hlutafélagalaga, sé samningurinn ógildur vegna ákvæða 36. gr. samningalaga nr. 7/1936. Með samningnum sé farið í kringum ófrávíkjanlegar reglur hlutafélagalaga, og sé því bersýnilega ósanngjarnt og andstætt góðri viðskiptavenju að bera samninginn fyrir sig.

Verði litið svo á, að samningurinn sé gildur, er af hálfu stefndu haldið fram, að 4. gr. samningsins feli alls ekki í sér kaupskyldu, enda hvergi minnst á skyldu hlutafélagsins til kaupa. Hvorki sé um kaupskyldu félagsins né einstakra hluthafa persónulega að ræða. Hömlur hafi aðeins verið settar á meðferð hluta þess, sem vilji selja. Samningurinn feli því einungis í sér einhliða skuldbindingu af hálfu þess hluthafa, sem ætlar að selja hlutabréf, en félagið geti ákveðið, hvort það kaupi eða ekki. Væri um persónulega kaupskyldu einstakra hluthafa að ræða, hefði þurft að kveða skýrt á um það í samningnum.

Því er haldið fram af hálfu stefndu, að matið, sem stefnandi styðjist við, sé rangt og ekkert á því byggjandi um verðmæti hlutafjár í hlutafélaginu. Matið væri ekki sjálfstætt, heldur unnið beint upp úr hugleiðingum Stefáns Franklín. Þá væru forsendur, sem lagðar væru til grundvallar, með öllu órökstuddar, og er því haldið fram, að þær séu alrangar. Ekki sé útskýrt, hvernig matsmenn finna út, að um óeðlilega há laun sé að ræða, enda væri sú staðhæfing ekki rétt. Laun stefndu hafi ekki verið meiri en í meðallagi miðað við launakjör kerfis- og tölvunarfræðinga. Er því mótmælt, að matið verði lagt til grundvallar, verði samningurinn, sem stefnandi miðar við, talinn gildur, og að hann feli í sér kaupskyldu. Matið sé ekki reist á rökstuddum forsendum. Ekki sé unnt að halda því fram, að hluti af launum sé útgreiddur arður, enda hafi stefnandi sjálfur byggt á því í fyrri málsókn, að greiðslur til hluthafa hafi verið laun og kostnaður, og geti þar með ekki verið líka um arð að ræða.

Loks er því mótmælt, að stefndu hafi nokkurn tíma viðurkennt, að um kaupskyldu sína væri að ræða.

Vaxtakröfum og dráttarvaxtakröfum stefnanda er mótmælt. Einnig er því mótmælt, að matsverðið væri miðað við staðgreiðsluverð. Telja stefndu, að greiðslur, verði þeir dæmdir greiðsluskyldir, eigi að vera í samræmi við samninginn með gjalddögum, eins og þar greinir.

Varakrafa stefndu er studd þeim rökum, að verðmæti félagsins verði aðeins fundið samkvæmt eignamati, eins og það komi fram í bókum félagsins. Í milliuppgjöri 31. júlí 1992 komi fram, að eigið fé er 685.163 kr. og hlutur stefnanda, 20%, því 137.033 kr.

Niðurstöður.

Ekki er um það deilt í málinu, að viðskipti með hluti í fyrirtækinu Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf. skyldu vera takmörkuð, enda hvíldi starfsemi félagsins á vinnuframlagi hluthafanna sjálfra og persónulegum tengslum þeirra. Aðila greinir hins vegar á um, hvers eðlis takmörkunin var og hvort af henni megi leiða kaupskyldu hlutafélagsins eða hluthafanna sjálfra.

Í svonefndum stofnsamningi félagsins voru forkaupsréttarákvæði, og eru þau tekin upp í samþykktir félagsins og útfærð nánar þar í grein 2.04. Í 3. gr. samnings milli hluthafa sjálfra um útreikning á virði hlutabréfa félagsins og kaup og sölu hlutabréfa er ákvæði samþykktanna um forkaupsréttinn tekið orðrétt upp, en í 1. mgr. 4. gr. samningsins segir, að „sala eignarhluta í TÍR til annarra en TÍR er óheimil". Loks segir svo í 9. gr. samningsins:

> „Ákvæði samnings þessa, er kunna að brjóta í bága við samþykktir félagsins á hverjum tíma, eru ekki gildar gagnvart hluthöfum eða erf-

ingjum þeirra. Markmið þessa samnings er að útfæra ákveðin atriði úr samþykktum félagsins, til að ekki þurfi að vera óvissa eða ágreiningur um, hvernig staðið skuli að við útgöngu félagsmanna úr félaginu. . .“

Í 19. og 20. gr., sbr. 18. gr. laga um hlutafélög nr. 32/1978, er að finna ákvæði, sem setja skorður við því, hvaða viðskiptahindranir megi ákveða í viðskiptum með hluti eða hlutabréf. Að auki má ákveða innlausnarrétt eða innlausnarskyldu í tilteknum tilvikum. Engu að síður verður að telja, að hluthöfum sé heimilt með sérstöku samkomulagi að ákveða sín á milli frekari takmarkanir á viðskiptum með hluti en þarna greinir, en slíkt samkomulag bindur þó ekki félagið.

Þegar skoðuð eru umrædd ákvæði í samningi hluthafa frá 1. janúar 1986, sem verður að skoðast sem hluthafasamkomulag, kemur í ljós, að félagið sjálft er ekki aðili að því samkomulagi, og ekki hefur heldur verið í ljós leitt, að það hafi undirgengist með öðrum hætti þær skyldur að kaupa þá hluti, sem kynnu að verða boðnir til sölu. Þegar af þeirri ástæðu ber að sýkna Tölvuþjónustuna í Reykjavík hf. af öllum kröfum stefnanda í máli þessu, enda verður ekki talið, að dómkrafa í málinu á hendur stefndu, Tölvuþjónustunni í Reykjavík hf., verði reist á sjónarmiðum um aðgerðarleysi. Kemur þá ekki heldur til álita að dæma aðra stefndu samábyrga með hlutafélaginu, eins og krafist er af hálfu stefnanda í 2. tl. kröfugerðar hans.

Stefndu Sólmundur og Örn voru ekki aðilar að samkomulaginu í upphafi, og ekki hefur heldur verið sýnt fram á, að þeir hafi síðar gerst aðilar að því. Ber því einnig að sýkna þá af kröfum stefnanda í málinu.

Varðandi kröfur stefnanda á hendur stefndu Karli og Magnúsi ber í fyrsta lagi að hafa í huga, að skýr forkaupsréttarákvæði eru tekin upp í hluthafasamkomulagið. Af eðli forkaupsréttar leiðir, að vilji forkaupsréttarhafar ekki kaupa, er viðkomandi heimilt að bjóða hluti sína öðrum. Ekki er óhugsandi, að hlutir geti haft tiltekið raungildi í félögum sem þessu, eins og raunar hafði sannast áður í félaginu sjálfu. Í öðru lagi skiptir máli, að í hluthafasamkomulaginu segir hvergi skýrum stöfum, að öðrum hluthöfum sé skylt að kaupa, ef hlutir eru boðnir til sölu. Eðlilegt er að gera þá kröfu til hluthafa, að þeir kveði skýrt á um slíka skyldu, ef um hana var að ræða, enda er engan veginn ljóst, að hún leiði ávallt til sanngjarnrar niðurstöðu. Loks skal það nefnt, að 9. gr. hluthafasamkomulagsins gerir ráð fyrir því, að verið sé að útfæra ákveðin atriði úr samþykktum félagsins, eins og þar segir. Það bendir til þess, að ákvæði hluthafasamkomulagsins beri að skýra til samræmis við þær meginreglur hlutafélagalöggjafarinnar, sem hér skipta máli.

Af framangreindum ástæðum er rétt að skýra 1. mgr. 4. gr. hluthafasamkomulagsins þannig, að hún feli aðeins í sér bann við því að selja hluti, á meðan ekki hefur verið gætt ákvæða 3. gr. samkomulagsins, sbr. ákvæði 2.04. samþykktanna um forkaupsrétt. Af þessum ástæðum var ekki um neina kaupskyldu að ræða, sem með réttu mætti leiða af hluthafasamkomulaginu eða gögnum, sem því tengjast. Af því leiðir, að kröfur stefnanda á hendur stefndu Karli og Magnúsi verða ekki teknar til greina.

Rétt þykir, að málskostnaður verði felldur niður.

Dóm þennan kváðu upp Sigríður Ingvarsdóttir héraðsdómari ásamt meðdómsmönnunum Stefáni Má Stefánssyni prófessor og Stefáni Svavarssyni lektor.

Dómsorð:

Stefndu, Tölvuþjónustan í Reykjavík hf., Karl Snorrason, Magnús Guðmundsson, Sólmundur Jónsson og Örn Þráinsson, skulu sýknir vera af kröfum stefnanda, Eggerts Steingrímssonar, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.